

WWW.KHERADGAN.IR

سرود هاک ملی ایران از آغاز تا کنون

سرود های ملی ایران از آغاز تا کنون

مجید خالقیان

مطابق با به روزرسانی ۵ اردیبهشت ۱۳۹۴

امروزه سرودهای ملی کشورها از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است و یکی از مهم ترین عوامل معرفی ملت‌ها به دیگر ملل می‌باشد. کشور ما هم تا کنون چند سرود ملی رسمی داشته که با تغییرات و دگرگونی همراه بوده است. در این بین تصورات غلطی هم پیرامون سرود ملی ایران در گذشته مطرح شده که در نوع خود جالب است. در این نوشتار قصد داریم به بررسی سرودهای ملی کشورمان در طول تاریخ بپردازیم.

نگاهی به سازگان های (ارکستر ها) ایران باستان

همانطور که می‌دانید در برخی مواقع پژوهشگران برای یافتن دانش دقیق درباره دورانی همانند ایران باستان دچار مشکل می‌شوند. به صورت مستقیم نمی‌توان از وجود سرود میهنی در این دوره نام برد اما در آثار به جا مانده از دوران ساسانی، به تصویر بسیار جالبی بر می‌خوریم که به نوعی یک سازگان (ارکستر) را به ما نشان می‌دهد. در یکی از حجاری‌های طاق بستان کرمانشاه، یک گروه موسیقی ترسیم شده است که بانوان نوازنده مشغول نواختن هستند و به نظر می‌آید چند نفر هم سرپرستی این گروه را بر عهده دارند. چنین گروه ارکسترمانندی، احتمال وجود سرودهای میهنی را بوجود می‌آورد و شاید بتوان از سرودهای میهنی به عنوان یکی از کارهای این گروه نام برد. می‌دانیم که در همین دوران، درفش کاویانی - که یادآور داستان کاوه آهنگر است - به عنوان یکی از پرچم های رسمی ایران مطرح بوده است.

عمو سبزی فروش

جالب است بدانیم، ترانه مشهور «عمو سبزی فروش» حداقل یک بار به عنوان سرود ملی ایران به کار رفته است!! برخی از دانشجویانی که در زمان احمدشاه قاجار در کشور آلمان مشغول به تحصیل بوده‌اند، نقل کرده‌اند که هنگام رژه در مقابل امپراتور آلمان، به دلیل آنکه اطلاعاتی درباره سرود ملی ایران نداشتند؛ به ناچار سرود عمو سبزی فروش را اجرا کرده‌اند.

آقای «دکتر جلال گنجی» می گوید:

روزی رئیس دانشگاه به ما اعلام نمود که همه دانشجویان خارجی باید از مقابل امپراتور

آلمان رژه بروند و سرود ملی کشور خودشان را بخوانند...

همه ایرانی‌ها دور هم جمع شدیم و گفتیم ما که سرود ملی نداریم، و اگر هم داریم، ما به یاد

نداریم. پس چه باید کرد؟ وقت هم نیست که از نیشابور و از پدرمان بپرسیم. به راستی عزا

گرفته بودیم که مشکل را چگونه حل کنیم... یکی از دوستان گفت: این‌ها که فارسی

نمی‌دانند. چطور است شعر و آهنگی را سر هم بکنیم و بخوانیم و بگوییم همین سرود ملی

ما است... کسی نیست که سرود ملی ما را بداند و اعتراض کند.

اشعار مختلفی که از سعدی و حافظ می‌دانستیم، با هم تبادل کردیم. اما این شعرها آهنگین نبود و نمی‌شد به صورت سرود خواند. بالاخره من [دکتر گنجی] گفتم: بچه‌ها، عمو سبزی فروش را همه بلدید؟.. گفتند: آری. خودم با صدای بلند و خیلی جدی شروع به خواندن کردم: «عمو سبزی فروش... بله! سبزی کم فروش... بله! سبزی خوب داری؟... بله!» فریاد شادی از بچه‌ها برخاست و شروع به تمرین نمودیم. بیشتر تکیه شعر روی کلمه «بله» بود که همه با صدای بم و زیر می‌خواندیم... روز رژه، با یونیفورم یک شکل و یک رنگ از مقابل امپراطور آلمان، «عمو سبزی فروش» خوانان رژه رفتیم. پشت سر ما دانشجویان ایرلندی در حرکت بودند.. از «بله» گفتن ما به هیجان آمدند و «بله» را با ما همصدا شدند، به طوری که صدای «بله» در استادیوم طنین انداز شد و امپراطور هم به ما ابراز تفقد فرمودند و داستان به خیر گذشت... (ایسنا، ۲۲ مرداد ۱۳۹۳)

نخستین سرود سازمان دهی شده ایران

گفته می شود، رضا شاه پس از سفر به ترکیه و دیدار با آتاتورک تحت تاثیر رژه نظامی آنها قرار گرفت و در نتیجه به فکر سر و سامان بخشیدن به سرود ملی ایران افتاد. او دستور این کار را به «انجمن ادبی ایران» داد که از زمان مشروطه تشکیل شده بود.

انجمن ادبی ایران که با ساختن سرود ملی آشنایی نداشت، تصمیم گرفت از سرودهای سایر کشورها الهام بگیرد. سرانجام «داوود نجمی» با یاری «نصرالله خان مین باشیان» (ریاست کل موزیک نظام)، قطعه‌ای ساخت تا مطابق با آن اشعاری سروده شود. «محمد هاشم افسر» هم شعری برای این قطعه سرود اما گفته می شود رضا شاه پس از شنیدن سرود دو جای آن را اصلاح کرد: «از اجنبی جان می ستانیم» را به «از دشمنان جان می ستانیم» و «شهنشه ما زنده بادا» را به «شاهنشاه ما زنده بادا» تغییر داد.

این سرود به این شرح است:

شاهنشاه ما زنده بادا
پاید کشور به قرش جاودان
کز پهلوی شد ملک ایران
صد ره بهتر ز عهد باستان
از دشمنان بودی پریشان
در سایه‌اش آسوده ایران
ایرانیان پیوسته شادان

همواره یزدان بود او را نگهبان
ای پرچم خورشید ایران
پرتو فکن بروی این جهان
یاد آور از آن روزگاری
کآسود از برق تیغت هر کران
در سایه ات جان میفشانیم
از دشمنان جان میستانیم
ما وارث ملک کیانیم
همیشه خواهیم وطن را از دل و جان
بودیم و هستیم پیرو حق
جز حق هرگز نخواهیم از جهان
با شه پرستی مملکت را
داریم از دست دشمن در امان
ما پیرو کردار نیکیم
روشندل از پندار نیکیم
رخشنده از گفتار نیکیم
شد زین فضایل بلند آوازه ایران

این سرود را می توان به چند بخش تقسیم نمود. بخش نخست مربوط به «شاهنشاهی» و بخش دوم مربوط به «پرچم» می باشد؛ همچنین بخش سوم را، بخش «ملی» نامیده بودند؛ اما بیشتر اوقات، بخش نخست مورد توجه بود و در مراسم های گوناگون اجرا می گردید.

ای ایران، سرود میهنی همه ادوار

«ای ایران» هرگز سرود ملی رسمی ایران نبوده، اما همیشه به عنوان یکی از مهم ترین سرودهای میهنی در میان ایرانیان رواج داشته است. در ماه های اولیه بعد از انقلاب سال ۱۳۵۷، این سرود برای مدت کوتاهی، کم و بیش نقش سرود ملی ایران را در رادیو و تلویزیون بازی کرد.

شعر «ای ایران» توسط «حسین گل گلاب» سروده شده و آهنگ آن را «روح الله خالقی» آهنگساز نامدار در سال ۱۳۲۳ در آواز دشتی روی این شعر ساخته است. داستان خلق این سرود را «اسماعیل نواب صفا» در کتاب خاطرات خود این گونه به نقل از حسین گل گلاب می نویسد:

وقتی در سال ۱۳۲۳ ایران تحت اشغال متفقین بود؛ بعد از ظهر یکی از روزهای تابستان در خیابان، شاهد حرکات دور از نزاکت بعضی از سربازان خارجی با مردم بودم و از ناراحتی نمی دانستم چه کنم، بی اختیار راه انجمن موسیقی را که تازه تأسیس شده بود، پیش گرفتم. وقتی خالقی مرا دید گفت: چرا ناراحتی؟ واقعه را برایش تعریف کردم. او گفت ناراحتی فایده ای ندارد بیا کاری کنیم و سرودی بسازیم. این بود که سرود ای ایران خلق گردید.

بخش هایی از این سرود به این شرح است:

ای ایران ای مرز پرگهر   ای خاکت سرچشمه ی هنر
دور از تو اندیشه ی بدان   پاینده مانی تو جاودان
ای دشمن ار تو سنگ خاره ای من آهنم
جان من فدای خاک پاک میهنم

سرود «پاینده بادا ایران»

اولین سرود ملی پس از انقلاب سال ۱۳۵۷ را «ابوالقاسم حالت» در سال ۱۳۵۸ سرود. این شعر با موسیقی ساخته شده توسط «محمد بیگلری پور» سرود ملی جمهوری اسلامی ایران شد. این سرود از نظر ریتم و ملودی شبیه به سرود شاهنشاهی بود اما مضمون شعر آن بسیار دگرگون شد.

بخش مهم و مشهور این سرود بدین شرح است:

شد جمهوری اسلامی به پا
که هم دین دهد هم دنیا به ما
از انقلاب ایران دگر
کاخ ستم گشته زیر و زبر
تصویر آینده ی ما
نقش مراد ماست

نیروی پاینده ما
ایمان و اتحاد ماست
یاری گر ما دست خداست
ما را در این نبرد او رهنماست
در سایه ی قرآن، جاودان
پاینده بادا ایران ...

سرود «مهر خاوران»

سرود «پاینده بادا ایران» با این بهانه که به علت طولانی بودنش، مناسب مراسم رسمی نیست؛ تغییر پیدا کرد و سرود «مهر خاوران» جایگزین آن شد. سراینده مهر خاوران، «ساعد باقری» است و سرود ملی کنونی جمهوری اسلامی ایران با موسیقی «دکتر ریاحی» تهیه شد.

«عباس کی منش»، ملقب به «مشفق کاشانی» درباره این سرود گفته بود:

برای شعر این سرود در شورای سازمان [صدا و سیما] که با حضور من و استاد اوستا،
شاهرخی، باقری، سبزواری، معلم و... برگزار شد، شعر آقای باقری و سرود ملی ما
مورد تایید قرار گرفت... (آفتاب نیوز: ۱۵ شهریور ۱۳۹۰)

این سرود بدین شرح است:

سر زَد از افق
مِهَرِ خاوران
فروغ دیده حق باوران
بِهمن، قَرّ ايمانِ ماست
پیامت ای امام
استقلال، آزادی
نقش جانِ ماست
شهیدان، پیچیده در گوش زمان، فریادتان
پاینده مانی و جاودان
جمهوری اسلامی ایران

شناسنامه نوشتار:

خالقیان، مجید. «سرود های ملی ایران از آغاز». پایگاه خردگان. ۵ اردیبهشت ۱۳۹۴. نشانی رایاتاری:

<http://kheradgan.ir/?p=1097>

بن مایه ها و یاری نامه ها:

آفتاب (۱۵ شهریور ۱۳۹۰). «شاعر سرود جمهوری اسلامی کیست؟». نشانی رایاتاری:

<http://aftabnews.ir/vdcftjdytw6dmxa.igiw.html>

ایسنا (۲۲ مرداد ۱۳۹۳). «وقتی عمو سبزی فروش سرود ملی ایران شد». نشانی رایاتاری:

<http://www.isna.ir/news/93052211502>

کشمیری، نازنین. (۲۶ بهمن ۱۳۹۰). «سرودهای ملی ایران، از ناصرالدین شاه قاجار تا امروز». بی بی سی فارسی.

پایگاه خردگان

تاریخ و فرهنگ ایران زمین

KHERADGAN.IR